

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditori-arbete m. m.; given Stockholms slott den 10 mars 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete,

dels ock inhämta riksdagens yttrande beträffande ett å den internationella arbetsorganisationens konferens år 1925 antaget förslag till konvention angående nattarbete i bagerier.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Albert Forslund.

Förslag

till

Lag

**angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139)
om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.**

Härigenom förordnas, att 1, 2, 6, 7 och 8 §§ lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad såsom 9 §, av den lydelse som av det följande framgår:

1 §.

Arbete för tillverkning av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å tillverkning för eget hushåll, vilken bedrives utan biträde av annan än medlem av hushållet.

Om arbete — — — jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder — — — — —
— — — — — 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag meller klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras — — — må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- och helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

6 §.

Bedriver innehavare av företag, som i denna lag avses, arbete i strid mot stadgande i lagen eller mot föreskrift, som utfärdats med stöd av sådant stadgande, straffes med dagsböter. Har till arbetet använts person under aderton år vare den, som har vårdnaden om sådan person, där användandet skett med hans vetskap och vilja, förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

7 §.

Därest innehavare av företag, som i denna lag avses, försummar att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgats i 4 § tredje stycket, eller skylighet, som är föreskriven i 5 § andra stycket, straffes med dagsböter.

8 §.

Förseelse, som omförmäles i 6 eller 7 §, åtalas vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan.

9 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 17 februari 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, fråga om *ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete* samt anför:

Gällande bestämmelser.

Enligt 1 § första stycket i lagen om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete — i det följande benämnd bagerilagen — må arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 5 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn.

2 § innehåller, uppräknade under a) — f), vissa undantagsbestämmelser. Utan hinder av vad i 1 § är stadgat får sålunda, enligt stadgande under a), i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av varor, vid vilkas framställning jäst icke användes, utföras sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen. Vidare får, enligt föreskrift under d), uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 3.30 och klockan 5 förmiddagen samt, enligt stadgande under f), under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- och helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 3.30 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 5 förmiddagen.

Härutöver må nämnas, att även i 3 § vissa undantag medgivas från bestämmelserna i 1 § såvitt angår arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd. Jämlikt 4 § kunna i vissa fall ytterligare avvikelser från reglerna i 1 § medgivas av vederbörande yrkesinspektör samt av yrkesinspektionens chefsmyndighet (riksförsäkringsanstalten). Tillsyn å efterlevnaden av lagen utövas jäm-

likt 5 § av yrkesinspektionens befattningshavare. Överträdelse av stadgande i lagen eller av föreskrift, som utfärdats med stöd av sådant stadgande, är enligt 6 § belagd med bötesstraff.

I förevarande sammanhang må erinras därom, att lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse — butikstängningslagen — i sin 1 § stadgar som allmän regel, att handelsbod å söckendag ej får hållas öppen för allmänheten före klockan 8 förmiddagen. Bod, där handel idkas med, bland annat, bageri- och konditorivaror, får dock för försäljning enbart av dylika varor öppnas en timme tidigare. För försäljning av enbart sådana livsmedel, som angivas i 1 § — bland annat bageri- och konditorivaror — får bod hållas öppen å sön- och helgdagar mellan klockan 7 och klockan 10 förmiddagen.

I den mån sådant påkallas av särskilt förhållande inom viss kommun, må tiden för öppethållande i viss utsträckning bestämmas annorlunda än nyss nämnts (3 §). Sålunda kan, bland annat, beträffande söckendag nämnda tid utsträckas för stad eller köping med högst en timme och för annan kommun med högst två timmar på morgonen. Såvitt angår sön- eller helgdag kan den för öppethållande medgivna tiden utsträckas att omfatta även tiden mellan klockan 10 och klockan 11 förmiddagen samt högst två timmar å tid efter klockan 1 eftermiddagen. Beslut om bestämmelse enligt 3 § fattas av den myndighet, som utövar kommunens beslutanderätt. Beslutet skall underställas länsstyrelsen (5 §), som äger att oförändrat fastställa eller ock ogilla det samma (6 §).

Inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga — arbetstidsutredningen angående affärs- och kontorsanställda — hava med betänkande den 31 december 1937 (statens offentliga utredningar 1937:55) framlagt förslag till, bland annat, lag om tiden för idkande av detaljhandel och viss annan rörelse (butikstängningslag).

På grundval av nämnda betänkande och däröver avgivna yttranden har inom socialdepartementet upprättats förslag till, bland annat, ny butikstängningslag, över vilket förslag Kungl. Maj:t den 27 januari 1939 beslutat inhämta lagrådets utlåtande. Enligt sistnämnda förslag skall butik som regel få liksom hittills hållas öppen för allmänheten å söckendag från klockan 8 förmiddagen. Å sön- och helgdagar skall butik, där handel idkas huvudsakligen med bageri- och konditorivaror jämte vissa andra uppräknade varor, få hållas öppen för allmänheten mellan klockan 8 och klockan 10 förmiddagen. Genom kommunala beslut skall tiden för öppethållandet kunna helt eller delvis förläggas till annan del av dygnet än enligt huvudreglerna. Vidare kan genom sådana beslut utsträckning av den vanliga affärstiden få medgivas bland annat därutinnan, att butik, där handel idkas huvudsakligen med bageri- och konditorivaror jämte vissa andra uppräknade varor, å söckendag skall få hållas öppen mellan klockan 7 och klockan 8 förmiddagen. Under vissa förutsättningar skall polismyndighet äga meddela näringsidkare tillstånd att hålla butik öppen å tid, då sådant eljest icke är förenligt med bestämmelserna i den föreslagna lagen. Enligt förslaget skall lagen emellertid icke äga tillämpning

å, bland annat, försäljning, som bedrivs under utövning av eller i samband med ordnad restaurang-, kafé- eller konditorirörelse, såframt därvid till afhämtning eller försändning icke försäljas andra varor än lagad mat, bageri- och konditorivaror, alkoholfria drycker eller tryckta skrifter.

Utlåtande från lagrådet föreligger ännu icke.

Historik.

I *arbetstidskommitténs betänkande* den 22 november 1918 med förslag till lag i förevarande ämne föreslogs (i 1 §), att arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror icke skulle få bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. Förbud mot natt- och söndagsarbete av ifrågavarande art gällde sålunda alla, såväl arbetare som arbetsgivare och hans familjemedlemmar. Kommittén förklarade i sin motivering, att denna vidsträckta tillämplighet stred mot den princip, som i regel gällde i fråga om arbetarskyddslagstiftningen och som från dennas tillämpning undantog arbetsgivaren jämte medlemmarna av hans familj. Kommittén hade emellertid på yrkande från såväl arbetsgivar- som arbetarhåll funnit sig med hänsyn till konkurrensen olika bageriföretag emellan nödgad rikta förbudet mot själva arbetet, oavsett av vem det verkställdes. — I 2 § av kommitténs förslag funnos upptagna vissa undantag från bestämmelserna i 1 §, bland annat att arbete för tillverkning av konditorivaror skulle få äga rum under högst tre timmar å sön- och helgdagar. Kommittén anförde, att dylika varor, vilka hade särskilt stor avsättning å sön- och helgdagar, visserligen i väsentlig mån kunde tillverkas under närmast föregående dag, men att färdigställandet av dem i stor utsträckning ej lämpligen låte sig göra så långt förut. Därtill komme, att avsättningen av vissa av här ifrågavarande varor vore i hög grad beroende av väderleken, varför det för näringsidkarna vore av betydelse att, efter som väderleken tedde sig, kunna i någon mån variera storleken av den för dagens konsumtion avsedda varumängden. En arbetstid av tre timmar hade syntts kommittén tillfyllestgörande, men hade, då inom vissa slag av företag arbete borde förrättas på morgonen och inom andra först framåt eftermiddagen, för arbetstidens förläggning ansetts böra utmätas en ganska vid tidrymd, nämligen mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen.

Förslag till lagstiftning i ämnet framlades genom proposition (nr 339) för 1919 års *lagtima riksdag*. Genom olika beslut i kamrarna förföll emellertid frågan.

Vid *urtima riksdagen 1919* framlades ånyo förslag till bagerilag (proposition nr 5). Där föreslogs, bland annat, att arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror icke skulle få bedrivas å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. I bageri- och konditorirörelse skulle emellertid arbete för tillverkning av konditorivaror få utföras å sön- och helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen [2 § a)]. Uppeldning och deggörning

skulle få utföras å söckendag i allmänhet mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen [2 § d)] samt under natten till söckendag, som närmast föreginge två eller flera på varandra följande sön- eller helgdagar, jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen [2 § f)]. Under natten till sådan söckendag, som sist nämnts, skulle annat arbete få utföras mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen. Propositionen innehöll icke undantag för s. k. familjebagerier, d. v. s. sådana, i vilka förutom innehavaren allenast dennes make och hemmavarande barn sysselsättas. — Andra särskilda utskottet (utlåtande nr 3) tillstyrkte propositionen. Reservationsvis yrkades, bland annat, bifall till ett i väckt motion (II: 14) framlagt förslag, att lagen icke skulle äga tillämpning å familjebagerierna. Riksdagen biföll nämnda reservation. Lag i ämnet i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdades den 17 oktober 1919 (nr 653) med giltighetstid till och med den 31 december 1923.

Vid 1922 års riksdag väcktes i motion (II: 67) förslag bland annat därom, att undantaget för familjebagerierna skulle uteslutas ur lagen, att begynnelse-tiden för det egentliga bageriarbetet skulle tillbakaflyttas från klockan 6 till klockan 4 förmiddagen samt att de i 2 § under d) och f) bestämda tiderna skulle tillbakaflyttas två timmar. På hemställan av andra lagutskottet (utlåtande nr 17) avtog riksdagen motionen.

På förslag av Kungl. Maj:t (proposition nr 88) förlängdes år 1923 bagerilagens giltighetstid till och med den 31 december 1926, utan att därvid ändring i lagens innehåll vidtog.

Å den internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1925 antogs ett förslag till konvention angående nattarbete i bagerier. Svensk översättning av detta konventionsförslag torde få fogas såsom bilaga (*Bilaga B*) till statsrådsprotokollet i detta ärende.

I förevarande sammanhang finner jag mig böra redogöra för en jämförelse mellan gällande svensk lag och konventionen.

Gällande svensk lag är på det hela taget av betydligt strängare innehåll än konventionen. Konventionen angives visserligen äga tillämpning å all slags tillverkning av bröd eller konditorivaror utan hänsyn till syftet därmed, under det att lagen allenast avser tillverkning till avsalu, men då hushålls-tillverkning, bedriven av hushållets medlemmar, är undantagen enligt konventionen, skulle konventionens överskjutande tillämpning väsentligen komma att avse truppförband, sjuk- och fattigvårdsanstalter m. fl. dylika institutioner, för vilka ett förbud mot nattarbete sannolikt har mycket ringa betydelse. — Beträffande tillämpningsområdet kan för övrigt anmärkas, att lagen har avseende å tillverkning ej blott av produkter, framställda av mjöl — till vilka konventionen inskränker sig — utan även av andra konditorivaror. — Beträffande förbudets innebörd är att märka, att konventionen endast riktar sig mot nattarbete, under det att lagen därjämte förhindrar söndagsarbete. — Den mest betydelsefulla skillnaden framträder emellertid vid jämförelse av nattarbetsförbudets omfattning till tiden. I lagen stadgas förbud mot arbete, med undantag för uppeldning och deggörning, mellan klockan 8 eftermid-

dagen och klockan 5 förmiddagen, d. v. s. under nio timmar, medan konventionen inskränker sig till att, med möjlighet till undantag bland annat för förberedelse- och avslutningsarbeten, påbjuda en nattledighet av sju timmar i följd, vilken ledighet skall i sig innefatta tiden mellan klockan 11 eftermiddagen och 5 förmiddagen eller under vissa betingelser mellan klockan 10 eftermiddagen och 4 förmiddagen. — I ett avseende är emellertid konventionen strängare än lagen, nämligen däri, att nattarbetsförbudet enligt konventionen omfattar såväl arbetare som arbetsgivare, vilka taga del i den uti konventionen åsyftade tillverkningen (med undantag allenast för tillverkning, som bedrivs av medlemmar i ett och samma hushåll för deras egen förbrukning), under det att från lagens tillämpning äro undantagna sådana rörelser, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn. — Medgivanden i bagerilagen beträffande tillverkningen av spis- och knäckebröd täckas av konventionens undantag för tillverkning i stort av »biscuits» (torkat bröd), vilken betecknings innebörd de olika staterna hava rätt att bestämma. Jämväl övriga undantag i bagerilagen beträffande nattarbetsförbudet synas kunna upprätthållas med stöd av bestämmelser i konventionen.

I detta sammanhang må jämväl omnämnas, att 1925 års konvention, vilken icke ratificerats av Sverige, intill den 1 januari 1939 ratificerats av elva stater, nämligen Bulgarien, Chile, Colombia, Estland, Finland, Irland, Kuba, Luxemburg, Nicaragua, Spanien och Uruguay. Förslag om ratifikation hava framlagts i Frankrike, Lettland, Polen, Rumänien och Tjeckoslovakien.

På uppdrag av Kungl. Maj:t verkställdes under år 1925 *utredning av socialstyrelsen* i samråd med kommerskollegium rörande verkningarna av bagerilagen. Resultatet därav framlades den 26 november 1925 i betänkande med förslag till reviderad lag om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete. En redogörelse för utredningen har lämnats i publikationen »Statistiska undersökningar angående åttatimmarslagens och bagerilagens verkningar» (statens offentliga utredningar 1925: 45). — Socialstyrelsen föreslog två förändringar i avseende å lagens tillämpningsområde, nämligen, i syfte att möjliggöra ratifikation av 1925 års konvention, uteslutande i 1 § av orden »till avsalu» ävensom ersättande av undantaget för familjebagerier med ett undantag för tillverkning för hushållsbruk, vilken bedrevs utan biträde av annan än medlem av hushållet. I fråga om nattarbetsförbudet föreslog socialstyrelsen, att förbudet skulle inskränkas till att avse tiden klockan 8 eftermiddagen—5 förmiddagen. Beträffande tiden för uppehållning och deggörning föreslogs i 2 § d) klockan 4—5 förmiddagen och i 2 § f) klockan 2—4 förmiddagen samt beträffande annat arbete i 2 § f) klockan 3—5 förmiddagen. Uttrycket »konditorivaror» i 2 § a) föreslogs utbytt mot »varor, vid vilkas framställning jäst icke användes».

För 1926 års riksdag framlades i proposition (nr 72) förslag till definitiv lag i ämnet. Däri upptogs, bland annat, de ändringar i avseende å lagens tillämpningsområde samt i fråga om lydelsen av 2 § a), vilka socialstyrelsen föreslagit, men bibehöllos däremot då gällande tidsbe-

stämmelser rörande nattarbetsförbudet. Tillika föreslogs införande av ett nytt stadgande, betecknat som 9 §, vari med hänsyn därtill att orden »till avsalu» skulle uteslutas ur 1 § föreskrevs, att beträffande verksamhet, som bedreves av staten eller kommun, vad i lagen vore stadgat angående arbetsgivare skulle gälla arbetsföreståndaren.

Efter genomförande av de sålunda föreslagna ändringarna skulle svensk lagstiftning icke utgöra hinder för ratifikation av 1925 års konvention.

Andra lagutskottet, som behandlade propositionen och i anledning därav väckta motioner (I: 262 och 265, II: 386 och 390), föreslog i utlåtande nr 21, såvitt i förevarande sammanhang är av intresse, att lagen fortfarande skulle hava provisorisk karaktär och gälla till och med den 31 december 1930, att orden »till avsalu» samt undantaget beträffande familjebagerierna skulle bibehållas i 1 §, att den föreslagna ändringen av 2 § a) skulle vidtagas, att begynnelsetiden för det egentliga bageriarbetet skulle ändras från klockan 6 förmiddagen till klockan 5 förmiddagen, att den i 2 § d) angivna tiden skulle tillbakaflyttas en halv timme till klockan 3.30 förmiddagen, att 2 § f) skulle undergå erforderlig jämkning samt att den föreslagna 9 § icke skulle upptagas i lagen. Reservation anfördes dels av tre ledamöter, som yrkade avslag å propositionen, dels ock av sju ledamöter, vilka hemställde om bifall till densamma. Riksdagen biföll utskottets hemställan. Lag i ämnet i enlighet med riksdagens beslut utfärdades därefter den 4 juni 1926 (nr 163).

Vid 1926 års riksdag inhämtades jämväl genom proposition (nr 118) riksdagens yttrande angående vissa beslut, som fattats av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1925. Beträffande förslaget till konvention angående nattarbete i bagerier anförde föredragande departementschefen, statsrådet Möller, till statsrådsprotokollet, bland annat, att internationella arbetsbyråns styrelse vidtagit en åtgärd, som syntes vara av beskaffenhet att påkalla en avvaktande hållning till spörsmålet om det ifrågavarande konventionsförslagets ratifikation från Sveriges sida. Vid nämnda styrelses sammanträde den 28—30 januari 1926 hade styrelsen nämligen, i anledning av ett utav arbetsgivarrepresentanterna inom styrelsen framställt förslag, beslutit att genom nationernas förbunds råd till den fasta mellanfolkliga domstolen hänskjuta frågan, huruvida internationella arbetsorganisationen ägde befogenhet att utarbeta och föreslå regler, som, i och för tillförsäkrande av skydd åt vissa lönarbetare, samtidigt och vid sidan härav hade avseende på arbetsgivares personliga arbete. Av den överläggning inom arbetsbyråns styrelse, som föregick nyssnämnda beslut, hade framgått, att förslaget om hänvändelse till den mellanfolkliga domstolen i första hand föranletts av de inskränkande bestämmelser angående arbetsgivares eget arbete, som innefattades i det förslag till konvention angående nattarbete i bagerier, varom vore fråga.

I det läge, som sålunda inträtt, syntes resultatet av den gjorda hänvändelsen böra avvaktas, innan frågan om konventionsförslagets ratifikation upp- toges till avgörande. — Riksdagen anmälde (skrivelse nr 247), att riksdagen för sin del funnit, att Sverige för det dåvarande icke borde biträda konventionen.

I utlåtande den 23 juli 1926 förklarade den fasta mellanfolkliga domstolen, att den vore av den uppfattningen, att internationella arbetsorganisationen ägde befogenhet att beträffande arbetarskyddslagstiftning utarbeta och föreslå regler, som hade avseende jämväl å arbetsgivarens personliga arbete.

Vid 1930 års riksdag föreslogs i proposition (nr 32) fortsatt giltighet för bagerilagen till och med den 31 december 1933. I anledning av propositionen väcktes i två likalydande motioner (I: 235 [av nuvarande handelsministern m. fl.] och II: 391 [av nuvarande statsministern m. fl.]) förslag om antagande av definitiv lag i ämnet. I motionerna föreslogos även ändringar i materiellt hänseende i överensstämmelse med innehållet i det lagförslag, som genom propositionen nr 72 framlades för 1926 års riksdag.

Andra lagutskottet tillstyrkte (utlåtande nr 16) antagande av definitiv lag, som dock borde givas samma innehåll i materiellt hänseende som den då gällande provisoriska lagen. Reservationer anfördes av, bland andra, fem ledamöter, vilka yrkade bifall till motionerna. Riksdagen anslöt sig till utskottets uppfattning. — Lag i ämnet utfärdades därefter av Kungl. Maj:t den 16 maj 1930 (nu gällande lag).

I likalydande motioner (I: 178 och II: 345) föreslogs vid 1935 års riksdag, att riksdagen måtte besluta, att undantagsbestämmelsen rörande familjebagerierna skulle utgå ur 1 § bagerilagen.

Andra lagutskottet hemställde, efter att hava inhämtat yttranden över motionerna av socialstyrelsen, kommerskollegium, Sveriges bageriidkareförening, Stockholms bageriindustriförening och svenska livsmedelsarbetareförbundet, i utlåtande nr 24, att motionerna icke skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd. I reservation av sju ledamöter yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande förutsättningarna för genomförande av sådan ändring av bagerilagen, att lagen bleve tillämplig på alla bagerier, vilka tillverkade bröd till avsalu, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. — Första kammaren biföll utskottets hemställan, under det att andra kammaren biföll reservationen.

Vid 1936 års riksdag framställdes i likalydande motioner (I: 75 och II: 185) samma yrkande som i den nyssnämnda reservationen vid 1935 års riksdag.

I utlåtande nr 16 hemställde andra lagutskottet, att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Reservation med yrkande om bifall till motionsyrkandena avgavs av fem ledamöter. — Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I motion (II: 113) vid 1937 års riksdag hemställdes, att riksdagen måtte besluta dels ändring av 1 § bagerilagen på det sätt, att bageriarbete icke skulle få utföras å söckendagar mellan klockan 8 eftermiddagen och 6 förmiddagen samt att undantagsstadgandet beträffande familjebagerier skulle utgå, dels ock ändring av 2 § d) därhän, att uppeldning och deggörning skulle få utföras å söckendag mellan klockan 4 och 6 förmiddagen.

Andra lagutskottet lämnade i utlåtande (nr 45) över motionen redogörelse

för de till utskottet vid 1935 års riksdag avgivna yttrandena ävensom för innehållet i gällande kollektivavtal inom bagerifacket samt anförde därjämte, bland annat:

Vid sin behandling av ifrågavarande ärende hade utskottet kommit till den uppfattningen, att tiden nu vore inne att verkställa en allsidig och grundlig undersökning av bagerilagens verkningar i olika hänseenden, varefter en förutsättningslös översyn av de olika bestämmelserna i bagerilagen borde komma till stånd. Vid en sådan utredning komme givetvis de synpunkter, som framförts i de ovan omförmälda yttrandena till andra lagutskottet vid 1935 års riksdag, att bli föremål för ingående överväganden. I anledning av vissa uttalanden i de av kommerskollegium och ovannämnda arbetsgivareorganisationer avgivna yttrandena ville utskottet framhålla, att det torde finnas anledning antaga, att avskaffandet av bagerilagen skulle kunna leda till att de större bageriföretagen genom sina möjligheter att anordna skiftarbete och sina överlägsna resurser i fråga om maskinell utrustning i avsevärd utsträckning konkurrerade ut de mindre företagen från marknaden.

Vid ifrågavarande undersökning måste synnerlig uppmärksamhet ägnas familjebagerierna, vilkas förekomst, arbetstider, hygieniska förhållanden och betydelse i olika hänseenden i görligaste mån borde klarläggas.

I fråga om de i bagerilagen stadgade tiderna för bageriarbetets början å morgnarna borde vid den av utskottet förordade utredningen uppmärksamhet ägnas frågan, huruvida en framflyttning av dessa begynnelsetider kunde äga rum. Det vore otvivelaktigt förenat med olägenheter i åtskilliga avseenden för arbetarna att börja dagens arbete så tidigt som klockan 5 förmiddagen. Den av utskottet lämnade redogörelsen för innehållet av gällande kollektivavtal inom bagerifacket samt tillämpningen av dessa avtal syntes giva vid handen, att den möjlighet att påbörja det egentliga bageriarbetet klockan 5 förmiddagen, som gällande lag erbjuder, i praktiken icke blivit till fullo utnyttjad. Utskottet ville framhålla, att därest begynnelsetiderna för bageriarbetet framflyttades utan att undantaget för familjebagerier slopades, dessas konkurrenskraft skulle ytterligare ökas.

På hemställan av utskottet beslöt riksdagen (skrivelse nr 344) hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig och förutsättningslös utredning angående bagerilagens verkningar samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

1937 års utredning rörande arbetsförhållandena inom bagerinäringen.

Sedan Kungl. Maj:t den 11 juni 1937 anbefallt socialstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen, har socialstyrelsen efter fullgjort uppdrag med skrivelse den 9 november 1937 framlagt förslag i ämnet. Inledningsvis har i skrivelsen anförts, att, enär det för den anbefallda utredningen i första hand erfordrats kännedom rörande de arbetsförhållanden, som för närvarande vore rådande inom bagerinäringen, styrelsen gått i författning om att, efter samråd med representanter för vederbörande arbetsgivare- och arbetareorganisationer, verkställa en statistisk undersökning rörande ifrågavarande förhållanden. En preliminär redogörelse för huvudresultaten av denna omfattande undersökning har bifogats socialstyrelsens skrivelse.

En utförligare bearbetning av materialet har sedermera i januari 1938 publicerats i »Sveriges officiella statistik», avdelningen »socialstatistik» under

titeln »Undersökningar rörande vissa arbetstidsförhållanden inom bagerinäringen samt hotell- och restaurangnäringen». Till nämnda publikation anholder jag att få hänvisa.

Över socialstyrelsens skrivelse hava, efter remiss, yttranden avgivits av kommerskollegium, Sveriges bageriidkareförening, Stockholms bageriindustri-förening, kooperativa förbundet och svenska livsmedelsarbetareförbundet. Ett yttrande av Sveriges hantverksorganisation har fogats till kommerskollegiums yttrande.

I socialstyrelsens skrivelse hava till besvarande upptagits tre huvudspörsmål, nämligen frågorna huruvida

- a) särskild arbetstidslagstiftning för bagerinäringen skall bibehållas,
- b) tidpunkterna för arbetets början skola framflyttas, samt
- c) undantaget för familjebagerierna skall upphävas.

Frågan om bagerilagens upphävande.

Socialstyrelsen.

Styrelsen har anført, att nattarbetets avskaffande otvivelaktigt medfört vissa olägenheter för arbetsgivarna. Då en stor kvantitet bröd måste vara färdig till försäljning vid en ganska tidig timme och dess tillverkning enligt lagen ej finge börja förrän relativt sent, hade bagerierna blivit nödgade att med olika medel forcera sitt morgonarbete. Vad åter anginge bageriarbetarna, vore det uppenbart, att de måste högt värdera en lagstiftning, som avskaffat deras nattarbete, samt önska att hålla den vid makt med den för dem gynnsammaste innebörden, d. v. s. med möjligast sena tidpunkt för arbetets början.

Beträffande motiveringarna till de motsatta uppfattningarna rörande nattarbetsförbudet har styrelsen anført:

Forceringen av morgonarbetet hade enligt arbetsgivaresidans uppfattning krävt ökning av arbetsstyrkan, som senare på dagen ej kunnat fullt utnyttjas. Med hänsyn till nämnda forcering hade man vidare i många fall funnit sig nödgad att i ökad mån mekanisera driften och vidtaga andra tekniska förbättringar. Jäst- och bränsleåtgången hade avsevärt ökat. Distributionen av brödet från de större bagerierna till försäljningsställena, vilken numera måste sammanträngas inom relativt korta tidsperioder, hade nödvändiggjort ökning av antalet lastbilar och utkörare. Samtliga nu berörda omständigheter hade föranlett ökade omkostnader och inverkat fördyrande på brödprisen. Dessutom hade såväl den forcerade tillverkningen som den påskyndade distributionen inverkat ofördelaktigt på brödets kvalitet. Såsom botemedel härför hade också från vissa håll påyrkats bagerilagens upphävande.

Bageriarbetarna hade ej lämnat de av arbetsgivarna framhållna olägenheterna obestridda och hade vidare framhållit, att dessa olägenheter numera i stort sett kunde anses övervunna. Det tidigare inom bagerierna tillämpade nattarbetet vore från social synpunkt att beteckna som ett svårt missförhållande, vars återinförande i större eller mindre omfattning måste med all kraft förhindras.

Vid den utredning av bagerilagens verkningar, som verkställdes år 1925, hade kommerskollegium utfört en specialundersökning av lagstiftningens

ekonomiska konsekvenser med avseende å vissa bageriföretag. Någon dylik undersökning hade icke nu blivit utförd. En av socialstyrelsen verkställd enquéte rörande bagerilagens verkningar, beträffande vilken upplysningar lämnats i den vid styrelsens skrivelse fogade redogörelsen, syntes styrelsen bekräfta, att de divergerande åsikterna inom bageribranschen fortfarande i stort sett vore förhärskande. Styrelsen hade emellertid även vänt sig till en del myndigheter, allmänna inrättningar och kooperativa företag m. fl., vilka intoge en till förevarande frågor väsentligen opartisk ställning. De på sådant sätt erhållna uttalandena vore av mindre positiv karaktär. Av dem torde emellertid bland annat kunna anses framgå, att lagen i viss mån varit till hinder för bagerinäringens rationella bedrivande och utveckling. Särskilt uppgåves lagen hava varit till skada för de mindre, med främmande arbetskraft bedrivna företagen, som icke haft råd att i erforderlig mån förbättra sin tekniska utrustning, låt vara att dylika mindre företag icke i samma grad som de större betungats av ökade distributionskostnader.

Ur den nu verkställda statistiska undersökningen rörande bagerinäringens utveckling under tiden 1925—1937 har socialstyrelsen återgivit följande uppgifter:

Bageriföretagens antal, som vid den år 1925 företagna undersökningen, vilken ansågs nära nog fullständig beträffande företagens antal, utgjorde 5,775, uppginge numera till 7,436, vilket innebure en ökning med 29 procent. Under nämnda period hade den i bagerierna sysselsatta personalen ökat från 23,893 till 35,276 eller med ej mindre än 48 procent, vilket syntes innebära en starkare expansion än inom näringslivet i allmänhet. Samtidigt hade antalet av s. k. familjebagerier, som icke vore underkastade bagerilagen, nedgått från 1,458 till 1,389 och deras personal varit tämligen konstant (2,197 sysselsatta år 1925 och 2,255 år 1937).

Styrelsen har härom anfört:

Med hänsyn till nu nämnda siffror torde man icke gärna — även om åtskilliga andra faktorer i detta sammanhang kunde förtjäna beaktande — kunna anse, att bagerilagen tillskyndat den mer yrkesmässiga bagerinäringen alltför svårartade skador. I samma riktning pekade för övrigt den nu av socialstyrelsen utförda undersökningen av tiderna för arbetets början om morgnarna i olika bageriföretag, låt vara att dessa uppgifter av naturliga skäl understundom vore något obestämda och ofullständiga. Dessa uppgifter om den faktiska arbetstiden återspeglade dock ej allenast verkningarna av lagstiftning — eller frånvaro av lagstiftning — utan jämväl inflytanden från gällande kollektivavtal. Deras arbetstidsbestämmelser syntes dock blott i mindre grad förhindra fri anpassning efter bagerilagens bestämmelser. Sålunda kunde beräknas, att av de inemot 10,000 arbetare, som berördes av det kollektiva riksavtal, som träffats mellan Sveriges bageriidkareförening och svenska livsmedelsarbetareförbundet, samt av vissa andra kollektivavtal, omkring hälften arbetade å orter, där arbetet avtalsenligt begynte först kl. 6, medan den återstående hälften skulle begynna arbetet kl. 5, om arbetsgivaren så önskade. — Såge man på arbetstidsuppgifterna i socialstyrelsens utredning, kunde konstateras, att av cirka 5,900 uppgiftslämnande bagerier, som vore underkastade lagen, endast 1,371 begagnade sig av lagens medgivande att utföra uppeldning eller deggörning under tiden kl. 3.30—5 f. m. samt 1.150 att låta det egentliga arbetet börja mellan kl. 5 och 6 f. m.

Socialstyrelsen har beträffande förevarande spörsmål slutligen yttrat:

Enligt styrelsens mening syntes någon tvekan knappast kunna råda beträffande det från arbetsgivarhåll framställda kravet på bagerilagens upphävande. Denna lag gjorde onekligen slut på det svåra sociala missförhållande, som låg i långvarigt, ständigt återkommande nattarbete, och de olägenheter den medfört kunde icke skäligen tillmätas sådan betydelse, att de skulle rättfärdiga en återgång till de gamla arbetsförhållandena. Även om det kunde sägas, att gällande allmänna arbetstids- och arbetarskyddslagstiftning numera torde göra speciallagstiftning för bagerinäringen något mindre påkallad än för ett par årtionden sedan, ville det synas, som om bagerierna efter de aderton år, som gått från det bagerilagen trädde i kraft, i väsentlig mån anpassat sig efter den nya ordningen. Det torde väl också kunna ifrågasättas, om berörda krav numera uppbures av någon betydelsefull opinion.

Bagerinäringen syntes numera förete ett visst jämviktsläge mellan företag av olika storlekstyper, och det kunde, såsom påpekats i andra lagutskottets utlåtande i ämnet vid 1937 års riksdag, finnas anledning antaga, att ett avskaffande av bagerilagen skulle kunna leda till att de stora bageriföretagen genom sina möjligheter att anordna skiftarbete och sina överlägsna resurser i fråga om teknisk utrustning i avsevärd utsträckning komme att konkurrera ut de mindre företagen från marknaden. Uppmärksammas borde väl även i någon mån den konsumerande allmänhetens intressen, vilka i förevarande avseende obestriddligen i viss utsträckning sammanfölla med bageriiddkarnas.

Yttranden över socialstyrelsens skrivelse.

Kommerskollegium har förklarat, att vissa olägenheter av teknisk och nationalekonomisk natur onekligen syntes vara förknippade med gällande förbud mot nattarbete inom bageriyrket. På liknande skäl, som av socialstyrelsen anförts, ansåge sig kollegium ej böra påyrka något upphävande av denna av sociala omvårdnadssynpunkter motiverade och alltsedan år 1920 gällande lagstiftning. Kollegium utginge emellertid samtidigt ifrån, att de år 1926 för bageriiddkarna beslutade lättnaderna alltjämt bibehölles.

Bageriiddkareföreningen, bageriindustrieföreningen och hantverksorganisationen hava yrkat upphävande av bagerilagen. Det syntes icke finnas någon verklig anledning till att bagerinäringen skulle fortsättningsvis inrangeras under andra bestämmelser än den för samtliga yrken och industrier gällande allmänna arbetstidslagen. Med upphävande av bagerilagen åsyftades givetvis icke någon återgång till de missförhållanden, som förut vidlått bageriyrket: långvarigt, ständigt återkommande nattarbete, otillfredsställande hygieniska förhållanden m. m. Skyddet för arbetarna i hälsoavseende samt med hänsyn till arbetstidens längd vore ju numera fullständigt reglerat genom fastställda hygieniska bestämmelser och lagstiftning. Någon svårighet för bageriyrket att i likhet med industrien i allmänhet anordna skiftarbete förefunnos icke. I socialstyrelsens skrivelse hade påpekats, att i någon mån den konsumerande allmänhetens intressen borde uppmärksammas. Dessa intressen vore de huvudsakligaste, varför det borde tillses, att brödet icke onödigtvis fördyrades och dess kvalitet försämrades. Socialstyrelsens uttalande, att ett avskaffande av bagerilagen skulle kunna leda till att de stora bageriföretagen

genom sina möjligheter att anordna skiftarbete och sina överlägsna resurser ifråga om teknisk utrustning i avsevärd utsträckning komme att konkurrera ut de mindre företagen från marknaden, berodde säkerligen på en missuppfattning. De mindre och små bagerierna vore numera i allmänhet fullt ut lika väl utrustade i tekniskt avseende som de stora bagerierna. De mindre företagen kunde ju även liksom de större bagerierna anordna skiftarbete.

Livsmedelsarbetareförbundet har anfört, att — oavsett vad som från vissa arbetsgivare andragits mot den av bagerilagen vållade forceringen och mekaniseringen inom yrket, samt de ökade jäst-, bränsle- och distributionskostnader, den ansåges ha medfört — man torde kunna säga, att dessa återopade olägenheter genom bageri- och distributionsteknikens utveckling under de sista årtiondena skickligt avvecklats och undanröjts. Förbudet mot nattarbete hade icke ofördelaktigare inverkat på bageriyrket, än att det kunde uppvisa en starkare utveckling än övriga näringar. Några allvarligare krav från arbetsgivaresidan, att de gamla förhållandena inom yrket skulle återinföras, hade icke under bagerilagens tillvaro framförts vid parternas förhandlingar om arbetsvillkoren. I stort sett hade såväl arbetsgivare som arbetare varit nöjda med och visat sig kunna anpassa arbetet efter bagerilagens bestämmelser. Genom kylteknikens framsteg hade möjligheten att tillgodose allmänhetens krav på färskt morgonbröd i görligaste mån tillgodosetts. Brödet kunde nu färdigberedas och uppjäsas dagen förut, varefter det uppbevarades under avkylning till ugnsbehandlingen på morgonen. På liknande sätt hade motorismens utveckling underlättat brödets distribution till försäljningsställena. Förbundet ställde sig därför absolut avvisande mot kravet på bagerilagens upphävande.

Kooperativa förbundet har framhållit, att nattarbetsförbudet, som på sin tid onekligen betecknade ett betydelsefullt framsteg, alltjämt borde i det väsentliga bestå. Dess upphävande skulle emellertid icke medföra någon egentlig rubbning inom industrien, då den fackliga organisationen inom detta område utan tvivel hade sådan styrka, att den utan stöd av särskild lagstiftning skulle visa sig vara i stånd att upprätthålla socialt önskvärda arbetsvillkor för de anställda. Förbundet ansåge sig dock böra framhålla lämpligheten av att en närmare prövning måtte företagas rörande möjligheten att i visst avseende uppmjuka de nu gällande bestämmelserna. Spisbrödsfabrikationen i landet hade under det senaste decenniet i allt högre grad mekaniserats och bedreves nu i största utsträckning med rent industriella metoder. Då de moderna spisbrödsfabrikerna arbetade med ett betydande kapital i form av maskiner och fasta anläggningar, skulle driften kunna i icke oväsentlig grad förbilligas, därest lagen medgäve kontinuerlig drift. Den olägenhet, som en sådan omläggning medförde för de anställda, skulle dessa kunna kompenseras för i ett lämpligt vederlag. En närmare utredning rörande spisbrödsindustriens och grovbrödstillverkningens särskilda förhållanden borde verkställas, innan eventuella förändringar i bagerilagen vidtoges.

Framflyttning av tiden för bageriarbetets påbörjande.

Socialstyrelsen.

För vissa av styrelsen lämnade, ur den verkställda statistiska undersökningen hämtade uppgifter angående morgonarbetets faktiska förläggning har redogjorts i det föregående.

Styrelsen har anfört:

Yrkandet på ett framflyttande av tiden för deggörningens och uppeldningens början från kl. 3.30 till 4 f. m. och av tiden för det egentliga bageriarbetets början från kl. 5 f. m. till 6 f. m., kunde obestriddligen anses ha vunnit ett visst stöd av de förut omförmälda uppgifterna rörande morgonarbetets faktiska förläggning. Dessa uppgifters bevisvärde i förevarande avseende vore emellertid något osäkert, och vidare finge påpekas, att även om flertalet bagerier icke utnyttjade den möjlighet till tidigare morgonarbete, som lagen medgäve, ett stort antal bagerier och särskilt de större bland dem gjorde det. Bland de 478 bagerier, som sysselsatte 10 eller flera personer och vilkas personal helt eller delvis bestode av särskilt anställda bageriarbetare, begagnade sig sålunda 279 av möjligheten att börja uppeldningen och deggörningen under tiden kl. 3.30—4.59 f. m. samt 77 att låta det egentliga bageriarbetet börja under tiden kl. 5—5.59 f. m. Såge man till, hur det förhölle sig med de bagerier av enahanda typ, vilka sysselsatte 5—9 personer, utgjorde de enligt utredningen 1,540, och begagnade sig av dem 514 respektive 401 av nyssnämnda möjligheter till tidigt morgonarbete.

Vid vägande av skälen för och emot ändring av nu gällande bestämmelser rörande arbetets början om morgnarna i bagerierna kunde styrelsen ej finna de förra vara av sådan styrka, att de motiverade en ändring av nuvarande lagstiftning. Huvudbestämmelsen i förevarande avseende, vilken förbjöde bedrivande av egentligt bageri- eller konditoriarbete före kl. 5 f. m., torde kunna anses såsom en skälig kompromiss mellan de motsatta intressena och hade även vunnit internationellt godkännande genom att upptagas i den av internationella arbetskonferensen 1925 antagna konventionen angående nattarbete i bagerier.

Yttranden över socialstyrelsens skrivelse.

Kommerskollegium har, såsom förut nämnts, förklarat sig utgå ifrån, att de år 1926 för bageriidkarna beslutade lättnaderna alltjämt skulle bibehållas. Nämnda lättnader inneburo, bland annat, ändring av begynnelse tiden för det egentliga bageriarbetet från kl. 6 f. m. till kl. 5 f. m. samt av tiden för deggörning m. m. från kl. 4 f. m. till kl. 3.30 f. m.

Bageriidkareföreningen, bageriindustrieföreningen och hantverksorganisationen hava anfört, att, därest yrkandet om bagerilagens upphävande icke bifölles, eventuella nya bestämmelser angående arbetstidens förläggning icke finge innebära någon ytterligare försämring av de redan nu ytterst svåra förhållandena inom bageriyrket. Tidpunkten för det egentliga bageriarbetets början, kl. 5 f. m., vore den allra senaste tid för produktionens början för att de yrkesmässiga bageriföretagen skulle kunna tillfredsställa allmänhetens oefftergivliga krav på färskt bröd under morgontimmarna.

Livsmedelsarbetareförbundet har yttrat, bland annat:

Under den tid som undantaget för de s. k. hembagerierna existerat hade man kunnat förstå de större bageriernas krav på en framflyttning av arbetets

början till kl. 5 f. m. Detta hade motiverats med att hembagerierna, som haft och hade frihet att arbeta hela natten, kunde försälja sina produkter tidigare på morgonen. Ur konkurrenssynpunkt vore detta givetvis olägligt. Men trots detta hade bageriarbetarna ändock i allmänhet vidhållit krav på bibehållandet av att börja tidigast kl. 6 f. m. Motiven för denna ståndpunkt vore förklarliga, ty en arbetare, som varje morgon skulle begynna sitt arbete kl. 5 f. m., måste också varje morgon gå ur sin bädd kl. 3.30 eller 4 f. m. för att hinna till arbetet kl. 5. Ur alla synpunkter vore detta olägligt, och åtgärder borde vidtagas att förhindra detta. Så syntes nu kunna ske, i samband med att undantaget beträffande familjebagerier borttoges. Därigenom skulle konkurrensmotsättningarna avlägsnas. Samtliga bageriföretag startade samtidigt på morgonen, och då vore det fullständigt onödigt, att denna start ägde rum kl. 5 f. m. Lagen borde därför ändras så, att uppslagsningsarbetet skulle få börja tidigast kl. 6 f. m. och förarbetet kl. 4 f. m.

Kooperativa förbundet har icke yttrat sig om förevarande spörsmål.

Undantaget för familjebagerierna.

Socialstyrelsen.

Styrelsen har erinrat om att här föreläge det för en tvistefråga på det sociala området säregna förhållandet, att arbetsgivare och arbetare stode sida vid sida i kampen mot gällande bestämmelser. I själva verket gällde det en konkurrensstrid mellan olika typer av bageriföretag. Denna strid hade också fått omotiverat stora dimensioner därigenom, att med de bagerier, som lagens undantagsbestämmelse avsåge, eller dem, »som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn», i allmänhetens — och tillsynes även i de kontrollerande myndigheternas — uppfattning likställets eller förblandats alla handa slag av mindre bagerier, vilka kanske kunde i stort sett sammanfattas under beteckningen »hembagerier».

Till belysande av vidden av den orättvisa, som genom ifrågavarande undantagsbestämmelse skulle tillskyndas de större bagerierna, hade ofta framhållits hembageriernas inklusive familjebageriernas stora och hastigt växande antal. Styrelsens statistiska undersökning på området, vilken baserade sig på genom länsstyrelserna införskaffade uppgifter om varje särskilt företag, hade givit resultat, som pekade i helt annan riktning. Följande siffror hava anförts:

Familjebagerierna uppgingo vid 1925 års undersökning till 1,458, men hade vid den nu utförda undersökningen befunnits endast utgöra 1,389. Procentuellt i förhållande till hela antalet bagerier inom riket hade deras antal nedgått från cirka 25 till 19. Övriga hembagerier, varmed av styrelsen, med en måhända något snäv avgränsning, avsåges bagerier, vari, förutom innehavaren jämte make och hemmavarande barn, även sysselsattes andra familjemedlemmar eller hembiträden, uppgingo 1925 till 928 och 1937 till 892; motsvarande procenttal utgjorde härvidlag respektive 16 och 12. Under samma tolvårsperiod hade totala antalet bagerier (konditorier inbegripna) ökats från 5,775 till 7,436 eller med 29 procent och deras personal från 23,893 till 35,276 eller med 48 procent. Antalet sysselsatta i familjebagerierna hade under samma tid endast ökats från 2,197 till 2,255 eller med cirka 2 procent.

För värdet av den undantagsställning bagerilagen berett familjebagerierna och dennas betydelse i konkurrensen med de större bagerierna, vore det enligt

styrelsens mening belysande, i vad mån de förstnämnda utnyttjat sin frihet att börja arbetet tidigare än de i lagen stadgade tidsgränserna. Ur den statistiska undersökningen har styrelsen återgivit följande uppgifter:

Av 1,192 familjebagerier, beträffande vilka uppgifter lämnats i förevarande avseende, hade endast 17 uppgivits börja uppeldning eller deggörning före kl. 3.30 f. m., och av 1,182 dylika bagerier, som lämnat uppgifter, hade allenast 21 börjat det egentliga bageriarbetet före kl. 5 f. m. I det stora flertalet av dessa bagerier börjades uppeldningen och deggörningen efter kl. 5 — i 483 bagerier först efter kl. 7 — och vidtog det egentliga bageriarbetet i alldeles övervägande mån efter kl. 6, ja i 421 bagerier först kl. 8 eller senare. Nu berörda förhållanden i avseende å förläggningen av arbetenas början syntes för övrigt även vara kännetecknande för övriga hembagerier.

Styrelsen har beträffande förevarande spörsmål därefter anfört:

I betraktande av vad den statistiska undersökningen givit vid handen i fråga om familjebageriernas faktiska utnyttjande av sin genom bagerilagen tillskapade undantagsställning, ville det synas, som om denna ställning praktiskt taget saknade betydelse i konkurrensavseende. Yrkandet om särställningens undanröjande kunde alltså förefalla mindre motiverat. Å andra sidan skulle det emellertid, med hänsyn till den obetydliga utsträckning, vari familjebagerierna faktiskt begagnade sin frihet att börja morgonarbetet tidigare kunna sägas, att det för dessa bagerier ej skulle medföra någon egentlig förlust, om deras ifrågavarande undantagsställning avskaffades. En sådan åtgärd skulle dock även få den följden, att deras nu obeskurna möjlighet att bedriva arbete på sön- och helgdagar bortföll. Socialstyrelsens statistiska undersökning syntes emellertid utvisa, att regelmässigt söndagsarbete hade väsentligt mindre omfattning bland familje- och hembagerier än bland särskilt vissa större yrkesbagerier och konditorier. Det kunde även påpekas, att ett upphävande av undantagsbestämmelsen säkerligen skulle bidraga att underlätta kontrollen över bagerilagens iakttagande. Ävenledes finge framhållas, att begreppet »familjebageri» i praktiken tenderat att i strid mot lagens anda och mening utsträckas till sådana företag, vari sysselsattes även andra släktingar, hembiträden samt s. k. elever och annan oorganiserad arbetskraft. På grund av vad sålunda anförts, ansåge sig socialstyrelsen kunna förorda, att ur bagerilagens 1 §, första stycket, borttoges undantaget för »rörelse, som bedrivs utan biträde av annan än make och hemmavarande barn».

Yttranden över socialstyrelsens skrivelse.

Kommerskollegium har framhållit att, även om familjebagerierna på sista tiden ej utvecklats lika starkt som bagerinäringen i övrigt, de dock allttjämt utgjorde en rätt anseelig företagargrupp inom bageriindustrien. Innehavarna av familjebagerierna torde i allmänhet vara personer i en mera blygsam ekonomisk ställning. Beträffande deras möjligheter att inkräkta på yrkesbageriernas område finge beaktas, att familjebageriernas mera begränsade tekniska utrustning och begränsade möjligheter att kringlämna brödet utgjorde hinder i konkurrensen med de större yrkesbagerierna. Att försäljningen i stort sett skedde mera direkt innebure kanske å andra sidan vissa möjligheter till besparingar. Genom verksamhetens bedrivande i billigare lokaler och med billig arbetskraft hade familjebagerierna också ett visst försteg. Ur principiell synpunkt finge beaktas, att den internationella konventionen icke upptog något undantag för familjebagerier.

Kollegium har vidare yttrat:

Vid frågans prövning borde man ej bortse från att vissa humanitära skäl, särskilt risken att beröva ekonomiskt svagt situerade personer deras existensmedel, talade mot att utsträcka lagens tillämpningsområde till familjbagerierna. Av socialstyrelsens undersökning framginge emellertid, att familjbagerierna i verkligheten utnyttjade sin undantagsställning i ganska obetydlig utsträckning. Under sådana omständigheter syntes numera knappast skäl förefinnas att bibehålla familjbageriernas särställning i förevarande hänseende. Det finge även framhållas, att då statsmakterna beslutat om särlagstiftning för bagerinäringen, som kringskurit de större företagens distributions- och försäljningsmöjligheter, hänsynen till de av lagen drabbade yrkesidkarna kunde i viss mån anses kräva, att ej utan starka skäl den allmänna anpassningen till denna lagstiftning med den omläggning av den konsumerande allmänhetens anspråk och vanor, som härav betingats, försvårades genom att från lagens tillämpning undantoges den rätt stora grupp företagare, som familjbagerierna representerade. Vid övervägande av skälen för och emot hittillsvarande undantagsställnings fortsatta bibehållande hade collegium för sin del ansett sig böra ansluta sig till socialstyrelsens uppfattning, att det nuvarande undantaget borde borttagas.

En viss övergångstid för lagändringens genomförande torde dock skäligen böra medges. I detta avseende syntes möjlighet lämpligen böra öppnas för innehavare av existerande rörelse, som bedreves utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, att exempelvis under en treårsperiod framåt erhålla eftergift från det i 1 § stadgade förbudet i en större utsträckning än som enligt 4 § redan nu finge mera tillfälligt lämnas.

Bageriidkareföreningen, bageriindustrieföreningen och hantverksorganisationen hava framhållit, att det vore oundgängligen nödvändigt för att icke hindra de yrkesmässiga utövarna av bageriyrket i deras näring, att bestämmelserna i bagerilagen bleve lika för alla, som tillverkade bröd till avsalu.

Enligt sammanslutningarnas åsikt måste en statistik rörande familje- och hembagerier, huru noggrant och korrekt den till grund för densamma liggande utredningen än företoges, bliva missvisande. Bagerier, som hade arbetare anställda men det oaktat tillgodogjorde sig familjbageriernas förmåner, upptoges icke i statistiken såsom familjbagerier men fortsatte i realiteten att bedriva sin verksamhet såsom sådana. Antalet dylika bagerier torde hava ökats och den illojala konkurrensen från dylika företag stegrats. De verkliga yrkesutövarna kunde lika litet som fackföreningarna ha någon möjlighet att kontrollera ifrågavarande företag eller beivra den illojala konkurrensen från dessamma, genom dessa företags verksamhet hade arbetstillfällena för de yrkesmässiga bageriarbetarna i hög grad minskats och familjbageriernas produktion vore svår att kontrollera ej blott i fråga om arbetstid och arbetslöner, utan även ifråga om hygieniska föreskrifter för bageri- och konditoriyrkenas bedrivande.

Livsmedelsarbetareförbundet har jämväl tillstyrkt, att undantaget beträffande familjbagerierna skall borttagas, samt därom anfört, bland annat:

Ur arbetstidslagens synpunkt måste det väl anses vara avvita, att medan lagen avsåge att skydda vuxna och yrkesutbildade bageriarbetare samt lärlingar mot ett skadligt och onödigt nattarbete, medgäves yngre och ej yrkesutbildade personer samt kvinnor att arbeta under en del av natten i hygieniskt mindre tillfredsställande arbetslokaler än yrkesbagerierna. Nattarbetslagen vore ju

avsedd att vara ett skydd för folkhälsan. Även om numera ej längre så be-
drövliga förhållanden rådde inom bageriyrket, som de, vilka förefunnos, när
kravet på nattarbetsförbud första gången framfördes i riksdagen, utan arbets-
villkoren i hög grad förbättrats, måste man säga, att lagens syftemål motver-
kades genom undantagsbestämmelsens inkonsekvens.

Utan att närmare ingå på utredningsresultatet i fråga om familjebagerierna-
antal och personalens storlek — ehuru det talade emot av förbundet tidigare
gjorda undersökningar och den allmänna uppfattningen hos båda parterna
inom bageriyrket — måste förbundet framhålla, att i den händelse utred-
ningens statistik riktigt avspeglade det verkliga läget inom yrket, vore det ju
än större skäl till att påyrka undantagsbestämmelsens borttagande. Man
kunde då understryka socialstyrelsens uppfattning, att det för familjebage-
rierna ej skulle medföra någon egentlig förlust, om deras undantagsställning
avskaffades. Detta jämväl i betraktande av att deras enligt lagen medgivna
möjlighet att bedriva arbetet på sön- och helgdagar enligt utredningen ut-
nyttjades i väsentligt mindre omfattning, än det skedde inom större yrkes-
bagerier och konditorier.

Kooperativa förbundet har anfört, att det visserligen vore känt, att familje-
bagerierna genom att vara undantagna från bagerilagens bestämmelser rörande
arbetstiden erbjöde de övriga bagerierna en konkurrens, som särskilt fram-
trädde i fråga om möjligheterna att tidigt på morgonen leverera färskt bröd.
Då emellertid den förebragta utredningen gäve vid handen, att de övriga
bagerierna trots gällande socialpolitiskt handikap väl kunde hävda sin ställ-
ning, syntes det icke föreligga anledning att upphäva det undantag för familje-
bagerierna, som bestått alltsedan lagens tillkomst.

Framställning om ändring av undantagsbestämmelsen rörande söndags- arbete i 2 § a).

I den inledningsvis lämnade redogörelsen för gällande lagbestämmelser
har omnämnts, att från det i 1 § meddelade förbudet för tillverkning till avsalu
av bageri- och konditorivaror å sön- eller helgdag undantag göres, bland
annat, i 2 § a) för tillverkning å sådana dagar under högst tre timmar av
varor, vid vilkas framställning jäst icke användes.

I skrivelse den 24 januari 1938 har *Sveriges konditorförening* hemställt om
ändring av berörda undantagsbestämmelse. Föreningen har anfört, att de
förhållanden, som föranlett bestämmelsen, med åren fått ökad vikt. Då fler-
talet konditorier hade sin största inkomst på sön- och helgdagshandeln och
för sin existens vore beroende av denna, vore rätten till allenast tre timmars
arbete på sön- och helgdagar alltför knappt tillmätt. Tillverkningen av t. ex.
bakelser måste givetvis förläggas till en tidigare del av dagen. Av naturliga
skäl borde emellertid driften under den förhållandevis korta tiden av tre
timmar fortgå utan avbrott. Följden bleve den, att konditorierna icke kunde
utföra sådana beställningar på efterrätter för middagar och dylikt, som
inkomme vid en senare timme, och över huvud taget ställde det sig ofta svårt
att tillgodose en större efterfrågan. Olägenheterna ökades ock därav, att
konsumtionen av konditorivaror till skillnad från livsmedel i allmänhet icke
planlades på förhand, utan beställningarna i mycket stor utsträckning hade
karaktären av tillfällighetsköp, som påfordrade omedelbar tillverkning och

leverans. Föreningen hemställde därför, att den i 2 § a) angivna tiden av tre timmar måtte utsträckas till sex timmar. Det vore emellertid icke för-
eningens avsikt, att den föreslagna ändringen skulle vålla ökning i de anställ-
das arbetstid och sålunda minskning i deras söndagsledighet. I sådant syfte
torde böra föreskrivas, att ingen vid ifrågavarande tillverkning sysselsatt
arbetare finge utföra arbete å sön- eller helgdag mera än högst tre timmar.
Därest tillverkningen påginge längre tid än tre timmar, skulle en indelning
i skift företagas.

Över konditorföreningens framställning hava, efter remiss, yttranden
avgivits av socialstyrelsen, riks försäkringsanstalten, kommerskollegium, Sveri-
ges bageriödkareförening, Stockholms bageriindustriförening, svenska livs-
medelsarbetareförbundet samt kooperativa förbundet.

Framställningen har tillstyrkts av kommerskollegium och företagarför-
eningarna.

Kommerskollegium, som vid sitt utlåtande fogat ett yttrande av Sveriges
hantverksorganisation, vari lagändring tillstyrkts, har för egen del framhållit,
att det i fråga om konditorierna vore särskilt påkallat, att smidig anpassning
av produktionen möjliggjordes. Att fordringarna på en dylik anpassning
numera — vilket konditorföreningen framhållit — måste ställas högre än
förr förefölle icke orimligt bland annat med tanke på att den konsumerande
allmänhetens vanor under tiden efter bestämmelsernas första införande i
viss mån torde hava omlagts och att anspråken stegrats. De olägenheter, som
den föreslagna ändringens genomförande skulle hava till följd, torde få anses
vara ganska obetydliga, särskilt om bestämmelserna så utformades, att
någon ökning av de anställdas arbetstid å sön- och helgdagar icke skulle
komma att uppstå. Medgivandet av utsträckt tid för sön- och helgdagsarbete
skulle således kunna begagnas endast genom inrättandet av skiftarbete. De små-
företag, som hade alltför fåtalig personal för anordnande av skiftgång, syntes
visserligen komma i en något ofördelaktigare ställning än de större företagen,
men detta förhållande syntes dock icke kunna åberopas såsom tillräckligt
skäl mot vidtagande av den föreslagna åtgärden.

Åt samma synpunkter hava *Sveriges bageriödkareförening* och *Stockholms
bageriindustriförening* givit uttryck samt tillagt, att ett regulativ till för-
hindrande av alltför vittgående inskränkning i de anställdas söndagsledighet
syntes ligga redan i det förhållandet, att sön- och helgdagsarbete vore väsent-
ligt högre betalt än arbete under annan tid. Föreningarna hava i förevarande
sammanhang tillika framhållit önskvärdheten av att den tillåtna tiden för
s. k. omrörning å sön- eller helgdag — vilken tid enligt 2 § c) i bagerilagen
får uppgå till högst två timmar — måtte utsträckas till tre timmar.

Kooperativa förbundet har framhållit, att det skydd mot ett alltför utsträckt
sön- och helgdagsarbete, som den nuvarande lagen gäve åt arbetarna i kondi-
torierna, alltför måste bibehållas, och att det icke funnes anledning att
vidtaga sådana förändringar i lagen, att den totala söndagsarbetstiden för år
räknat skulle komma att överstiga vad som nu vore medgivet. Däremot talade
onekligen praktiska lämplighetsskäl för att den nuvarande lagen i så måtto

förändrades, att arbetet kunde bedrivas under längre sammanhängande tid än tre timmar under sön- och helgdagar. Ur företagens synpunkt skulle detta innebära en i vissa fall icke obetydlig lättnad i deras strävanden att tillgodose allmänhetens efterfrågan å dessa varor, och det förefölle, som om det även ur de anställdas synpunkt vore fördelaktigt. För närvarande vore det ofta så, att konditoriarbetare året runt finge tjänstgöra 3 timmar varje söndag, och sålunda aldrig finge en sammanhängande och fullständig söndagsledighet. Om lagen gäve möjlighet till längre arbete på söndagarna än vad nu vore fallet, kunde man tänka sig en sådan förläggning av arbetet, att 6 arbetstimmar toges ut t. ex. varannan söndag i konditorier med mer än en anställd. Därigenom kunde de anställda få varannan söndag helt fri. Det vore anledning att företaga en närmare prövning av frågan rörande en sådan förändring av bagerilagen.

Riksförsäkringsanstalten har vid sitt utlåtande fogat yttranden av yrkesinspektörerna och yrkesinspektrisen. I fyra av dessa yttranden har konditoriföreningens förslag tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I likaledes fyra yttranden har anförts, att en förutsättning för utökning av arbetstiden å sön- och helgdagar borde vara, att motsvarande arbetstid avdroges å någon söcken- dag. Ett yttrande är avstyrkande, under det att direkt ståndpunkt till förslaget icke angivits i ett yttrande.

Riksförsäkringsanstalten har för egen del framhållit, att en lagändring av föreslaget innehåll sannolikt skulle föranleda ökning i omfattningen av söndagsarbetet. Då det sedan länge varit en strävan i vårt land att i möjligaste mån begränsa sön- och helgdagsarbete, borde starka skäl förebringas, innan kravet på söndagsvila frånginges. Anstalten kunde icke finna, att de av konditoriföreningen förebragta skälen för lagändring — ekonomiska skäl och hänsyn till allmänhetens behov — i och för sig vore sådana, att de på övertygande sätt motiverade den föreslagna lagändringen. Anstalten har emellertid i likhet med kooperativa förbundet erinrat om, att bageriarbetarna möjligen kunde arbeta sex timmar varannan söndag samt härom anförde:

En sådan anordning skulle tydligen för arbetarna i regel te sig förmånligare än arbete tre timmar varje söndag. Anordningen förutsatte emellertid uppenbarligen, att i rörelsen användes mer än en arbetare. Medgivandet av sex timmars söndagsarbete skulle därför förbindas med villkoret, att i bageri- eller konditorirörelse med allenast en arbetare denne icke finge användas till arbete på sön- eller helgdag mer än tre timmar samt att i rörelse med två eller flera arbetare ingen arbetare finge användas till dylikt arbete två sön- eller helgdagar efter varandra. Därest en tillämpningsföreskrift av angivna innehåll befundes lämpligen kunna meddelas, ansåge sig anstalten för sin del icke böra motsätta sig den föreslagna lagändringen.

Socialstyrelsen har verkställt utredning rörande omfattningen och förläggningen av nu förekommande sön- och helgdagsarbete. (Uppgifterna ha hämtats från Stockholm, Göteborg och Malmö.) Utredningen utvisade, att i sådana företag, som överhuvud mera regelmässigt tillämpade sön- och helgdagsarbete (utgörande i nyssnämnda städer respektive 18.7, 17.6 och 55.2 procent av samtliga bagerier och konditorier; motsvarande siffra för hela landet var 23.2), arbetstiden i genomsnitt utgjorde något över tre timmar per

person; det vore emellertid härvidlag fråga ej blott om bageriarbetare utan även om i arbetet deltagande familjemedlemmar, hembiträden, elever och dylikt. Arbetet påbörjades i allmänhet mellan klockan 7 och klockan 9 samt avslutades i regel klockan 11 förmiddagen.

Socialstyrelsen har beträffande konditorföreningens förslag anfört:

Då anmärkningar mot nu rådande förhållanden veterligen icke framställts från konsumenternas sida, torde icke konsumentintresset kräva en utvidgning av förevarande arbetstid. Den föreslagna ändringen syntes alltså närmast ägnad att tillgodose föreningsmedlemmarnas egna intressen. Det borde i detta sammanhang framhållas, att den s. k. bagerilagen inginge som led i en skyddslagstiftning, vilken bland annat hade till ändamål att trygga de anställdas berättigade anspråk på ledighet från arbete under sön- och helgdagar. Därest undantag från bestämmelserna om uppehåll i arbete under sön- och helgdagar medgivits, hade detta skett på andra grunder än de i föreningens framställning angivna.

Den föreslagna lagändringen skulle enligt sakens natur medföra vissa olägenheter för bageriernas och konditoriernas personal. Under nu rådande förhållanden torde sön- och helgdagsarbetet vanligen uppdelas på befintlig personal. Viss del av densamma hade sålunda varannan sön- och helgdag helt ledig. Enligt förslaget skulle visserligen arbetstiden för varje arbetare icke bli längre än hittills, men den ifrågasatta anordningen skulle nödvändiggöra arbetets bedrivande i två skift. Härigenom skulle troligen större delen av arbetsstyrkan bli sysselsatt varje sön- och helgdag. Vidare skulle de arbetare, vilka tilldelats det senare tretimmarsskiftet, icke på tillfredställande sätt kunna utnyttja dessa dagar för vila och rekreation. Å andra sidan finge dock erkännas, att den föreslagna ändringen i ett flertal fall skulle medföra förbättring för de anställda. Den statistiska utredningen hade nämligen givit vid handen, att arbetstiden under sön- och helgdagar mångenstädes syntes vara rätt oregelmässig och i verkligheten i icke ringa utsträckning överstege tre timmar. Detta hade kunnat ske på grund av personalens tillmötesgående, varvid vore att observera, att denna personal i betydande utsträckning utgjordes av familjemedlemmar, hembiträden, elever och dylikt. Med den föreslagna ordningen skulle varje arbetares arbetstid begränsas till tre timmar. Skulle arbetet kräva en längre arbetstid, skulle ny arbetskraft sättas in.

Socialstyrelsen sammanfattade sin ståndpunkt sålunda, att styrelsen, då den föreliggande framställningen icke vore påkallad av ett allmänt konsumentintresse och då bageri- och konditoripersonalen vid ett genomförande av den föreslagna utvidgningen av arbetstiden sannolikt komme att lida intrång i sin rätt till ledighet under sön- och helgdag, funne sig icke böra tillstyrka lagändring. Styrelsen ansåge dock, att vid frågans avgörande väsentlig betydelse borde tillmätas den mening, som företrädades av personalen.

Slutligen har även *svenska livsmedelsarbetareförbundet* avstyrkt konditorföreningens framställning. Förbundet vitsordade visserligen, att beställningskonditorierna hade svårigheter att hävda sig i konkurrensen med glassfabrikerna, men framhöll å andra sidan, att svårigheterna att kunna tillgodose en vid vissa tillfällen större efterfrågan å varor å sön- och helgdagar säkerligen betydligt överskattats. Förbundet har vidare yttrat:

Det torde ligga i öppen dag, att en utökning av arbetstiden till sex timmar måste medföra minskad söndagsledighet för de anställda arbetarna. Vem skulle annars arbeta den utökade tiden av tre timmar? Redan nu vore det

i många fall förenat med svårigheter att få önskad söndagsledighet. I det för Stockholm nu gällande avtalet vore endast var fjärde söndag helledig, ehuru förbundet vid varje avtalsuppgörelse sökt erhålla större söndagsledighet.

Det behövde knappast framhållas, att konditoriyrket krävde sin man i så pass hög grad, att även han hade behov av en helledig dag per vecka. Om detta av olika skäl inte ginge att genomföra i full utsträckning, måste det ändå ses till, att sådan ledighet i möjligaste mån bereddes vederbörande arbetare. En utökning och uppdelning av söndagsarbetstiden på det sätt, som i konditorföreningens framställning föresloges, skulle ytterligare försämra de redan nu mindre tillfredsställande förhållandena i fråga om söndagsledighet. Knappast en gång i månaden skulle konditoriarbetaren få en helledig söndag eller annan helledig dag. Den ledighet, som återstode efter tre timmars arbete, kunde ju inte anses motsvara vad förbundet ansåge böra innefattas i begreppet söndagsledighet, nämligen att fritt få disponera sin tid från arbetets slut på lördagen till dess början på måndagen. Med tre timmars arbete voro söndagen förstörd ur rekreationssynpunkt, i all synnerhet för den, som skulle arbeta »sista skiftet».

Kollektivavtalsbestämmelser inom bageriyrket.

Mellan svenska livsmedelsarbetareförbundet och Sveriges bageriidkareförening gäller ett den 11 juni 1937 ingånget kollektivt riksavtal, som omsluter Stockholm, Göteborg, Västerås, Norrköping, Gävle, Eskilstuna, Nyköping, Södertälje, Uppsala, Köping, Karlstad, Strömstad, Boden, Västervik, Bollnäs, Falun-Borlänge, Söderhamn, Oskarhamn, Lidköping, Hudiksvall, Katrineholm, Kristinehamn, Eksjö, Tranås, Östersund, Ljusne och Arvika.

För samtliga orter gälla — med i det följande omnämnt undantag — samma allmänna bestämmelser, medan däremot lönetarifferna i viss mån äro olika för skilda orter.

I fråga om arbetstidens förläggning stadgas:

Arbetstidens förläggning blir för denna avtalsperiod på varje arbetsplats densamma som senaste år där tillämpats, i den mån ej organisationerna enas om ändring härutinnan. För orter, där jämlikt protokollsuttalandet sid. 13 överenskommelser ingåtts om annan arbetstidsförläggning, förblir därvid, därest ej vederbörande parter om annat enats. Arbetstiden i spisbrödsfabriker skall å lördagar och helgdagsaftnar sluta senast kl. 6 e. m. I spisbrödsfabriker, där arbetet för närvarande slutar tidigare, gäller dock vad här ovan stadgas.

För Stockholm och Eskilstuna gäller, att hos arbetsgivare därstädes, vilka så önska, bageriarbetet skall börja klockan 5 förmiddagen, i vilket fall deggörningen börjar klockan 3.30 förmiddagen. Vid företag, som tillämpa sådan arbetstidsförläggning, skola bageri- och konditoriarbetare beredas en måltidsrast under arbetstiden om högst 30 minuter å tid, som av arbetsledningen anvisats.

I det återopade protokollsuttalandet rörande bestämmelserna i avtalet av den 11 juni 1937 anföres:

Huvudorganisationerna enas om att icke lägga hinder i vägen för eller motsätta sig överenskommelse mellan de lokala parterna om annan förläggning av arbetstiden än den nu gällande.

Det tidigare påbörjandet av arbetet får, såsom framgår av vad nyss nämnts, äga rum i Stockholm och Eskilstuna samt därjämte, på grund av särskild

överenskommelse, i Norrköping, Gävle, Nyköping, Södertälje, Västervik, Bollnäs och Oskarshamn. Å övriga platser får nämnda arbete icke påbörjas före klockan 6 förmiddagen. För samtliga bagerier i Falun och Borlänge med omnejd har dock den särskilda överenskommelsen träffats, att arbetet å lördagar samt dag före helgdag skall påbörjas klockan 5 förmiddagen.

Avtalet av den 11 juni 1937 gäller från och med den 1 juni 1937 till den 1 juni 1939 och därefter under perioder av ett år i sänder, såvida icke uppsägning sker. Uppsägning av avtalet skall ske skriftligt minst två månader före detsammans utlöpande. Uppsägning må jämväl avse viss del av avtalet.

Mellan Stockholms bageriindustriförening, å ena, samt svenska livsmedelsarbetareförbundet och dess avdelning nr 6 i Stockholm, å andra sidan, förefinnes ävenledes kollektivavtal, jämväl dagtecknat den 11 juni 1937.

I fråga om arbetstidens förläggning stadgas däri:

Arbetstidens förläggning blir för denna avtalsperiod på varje arbetsplats densamma, som år 1927 där tillämpades, i den mån ej organisationerna enas om ändring härutinnan.

För mjukbrödsbagerierna gäller, att hos arbetsgivare, vilka så önska, bageriarbetet skall börja klockan 5 förmiddagen, i vilket fall deggörningen börjar klockan 3.30 förmiddagen.

I protokollsuttalanden rörande bestämmelserna i avtalet sägs, bland annat, att vid förläggning av bageriarbetets början till klockan 5 förmiddagen hänsyn skall tagas till sådana arbetare, som äro bosatta långt från arbetsplatsen, samt att arbetsgivaren, i den mån det är möjligt, skall låta dessa arbetare börja senare.

Beträffande måltidsrast, då arbetet börjar klockan 5 respektive 3.30 förmiddagen, samt i fråga om avtalets giltighet gälla angående ifrågavarande avtal enahanda regler, som förefinnas i kollektivavtalet mellan Sveriges bageri- och livsmedelsarbetareförbundet.

Nu omförmälda kollektivavtal äro de mest omfattande inom bagerinäringen.

Uppgifter angående arbetslöshet inom bageriyrket.

I följande tabell hava sammanställts uppgifter angående arbetslöshet inom bageriyrket m. m.

D a g	Till livsmedelsarbetareförbundet anslutna bageriarbetare	Därav arbetslösa	A r b e t s l ö s a	Procent
31/12 1934	9,450	2,500	Bageriarbetare	26.5
			Inom hela livsmedelsarbetareförbundet	23.4
			Inom samtliga fackförbund ¹⁾ ..	23.7
31/12 1935	9,550	2,300	Bageriarbetare	24.1
			Inom hela livsmedelsarbetareförbundet	22.4
			Inom samtliga fackförbund ¹⁾ ..	21.8

¹⁾ Utom skogs- och flottningsarbetareförbundet.

D a g	Till livsmedelsarbetare- förbundet anslutna bageriarbetare	Därav arbets- lösa	A r b e t s l ö s a	Procent
31/12 1936	9,600	2,500	Bageriarbetare	26.0
			Inom hela livsmedelsarbetare- förbundet	22.0
			Inom samtliga fackförbund ¹⁾ ..	17.5
31/12 1937	9,708	1,941	Bageriarbetare	20.0
			Inom hela livsmedelsarbetare- förbundet	17.2
			Inom samtliga fackförbund ¹⁾ ..	17.8
31/12 1938	10,240	1,843	Bageriarbetare	18.0
			Inom hela livsmedelsarbetare- förbundet	15.7
			Inom samtliga fackförbund ¹⁾ ..	17.8

Departementschefen.

Av vad som anförts i det föregående framgår, att 1937 års riksdag begärt, att undersökning måtte vidtagas rörande bagerilagens verkningar i olika hänseenden samt att en översyn av lagens bestämmelser där- efter måtte komma till stånd. I anledning av tidigare framställda förslag, att lagen skulle helt upphävas, har riksdagen vid behandling av frågan om ändringar i lagen anfört skäl mot dess upphävande. Vid den utred- ning, som numera verkställt, hava Sveriges bageriidkareförening, Stock- holms bageriindustriförening och Sveriges hantverksorganisation ånyo fram- fört kravet på att särskild lagstiftning rörande arbetsförhållandena inom bagerinäringen icke längre skall vidmakthållas. En motsatt ståndpunkt har vid utredningen intagits i första hand av socialstyrelsen samt därjämte, i yttranden över styrelsens skrivelse i ärendet, av kommerskollegium, svenska livsmedelsarbetareförbundet och kooperativa förbundet. Jag ansluter mig obetingat till den senare ståndpunkten. Lagen gjorde vid sin tillkomst slut på svåra sociala olägenheter i fråga om arbetsförhållandena inom bageriyrket. Vad beträffar det hinder för verkligt rationell drift, som nattarbetsförbudet skulle utgöra, må anföras, att bagerinäringen under de nitton år, som förflutit efter bagerilagens tillkomst, synes på ett relativt tillfredsställande sätt hava anpassat sig efter den ordning, som förbud mot nattarbete innebär. Allmänhetens krav på färskt morgonbröd synes, i den mån det icke helt kan tillgodoses, ej vara av den vikt, att det bör tillmötesgå på bekostnad av de brödproducerande arbetstagarnas rättmätiga fordringar på arbetsvillkor, vilka ur social synpunkt kunna anses tillfredsställande. Slutligen må erinras om att Sveriges anslutning till 1925 års konvention uppenbarligen förutsätter fortsatt lagstadgad reglering av bageriarbetet.

¹⁾ Utom skogs- och flottningsarbetareförbundet.

Då jag sålunda förklarar mig anse, att bagerilagen bör bibehållas, är emellertid därmed icke sagt, att den till alla delar fortfarande bör hava sitt nuvarande innehåll. Den verkställda utredningen synes mig giva vid handen, att jämkningar i lagen i vissa hänseenden äro erforderliga. Kooperativa förbundet har hemställt, att ändringar i lagen icke måtte vidtagas, innan en närmare utredning rörande spisbrödsindustriens och grovbrödstillverkningens särskilda förhållanden blivit verkställd. Då jag beträffande undantag från lagens bestämmelser med hänsyn till spis- och grovbrödstillverkningen ansluter mig till den ståndpunkt, som min företrädare i ämbetet tidigare intagit, eller att något egentligt behov av förändring i förevarande avseende icke är för handen, anser jag, att en eventuell utredning rörande nämnda spörsmål icke bör få fördröja de ändringar av lagen, vilka jag nu ämnar föreslå.

Av vad jag tidigare anfört torde hava framgått, att det alltsedan lagens tillkomst varit i huvudsak två spörsmål rörande dess utformning, vilka vid skilda tillfällen varit föremål för olika meningar, nämligen dels frågan huruvida de s. k. familjebagerierna skola vara undantagna från lagens tillämpning och dels frågan om tidpunkten för bageriarbetets påbörjande på morgonen. Jag ämnar i det följande föreslå ändringar i båda nu nämnda hänseenden. I förevarande sammanhang kommer jag därjämte att framlägga förslag till två andra ändringar i lagen, vilka emellertid äro av allenast mindre omfattning. Slutligen ämnar jag till behandling upptaga den av Sveriges konditorförening ifrågasatta lagändringen.

Vad först angår det för närvarande i lagen inskrivna undantaget från lagens tillämpning beträffande familjebagerierna, synes det mig ovedersägligt, att statsmakterna, när de i fråga om verksamhet inom en näringsgren fastställa vissa restriktiva bestämmelser, måste låta sig angeläget vara att tillse, att en viss grupp företagare inom näringsgrenen därvid icke obehörigt missgynnas till förmån för en annan grupp. Ett dylikt missförhållande synes mig emellertid för närvarande råda inom bagerinäringen, enär det för familjebagerierna gällande undantaget ur konkurrenssynpunkt kan vara till skada för övriga bageriföretag. Det må erinras om att arbetstidskommittén på sin tid förklarade, att den ansett sig böra föreslå familjebageriernas inbegripande under lagen för att förebygga illojal konkurrens från dessa bageriers sida gentemot de större bagerierna, oaktat en så vidsträckt tillämplighet strede mot en inom arbetarskyddslagstiftningen i regel gällande princip. Visserligen har socialstyrelsen på grundval av den verkställda statistiska utredningen förklarat, att det ville synas, som om familjebageriernas undantagsställning praktiskt taget saknade betydelse i konkurrensavseende. Familjebagerierna syntes nämligen i mycket ringa utsträckning utnyttja sin undantagsställning. Å andra sidan vidhållas av större företagare inom bageriyrket tidigare uppgifter om att avsevärd konkurrens föreligger. Nämnda inställning torde, åtminstone i viss utsträckning, föranledas därav, att ett betydande antal mindre bagerier, som icke äro familjebagerier i lagens mening, oriktigt ansett sig och även allmänt, till och med av inspektionsmyndigheter, ansetts jämställda med de egentliga familjebagerierna. Om hela bagerinäringen fölle under lagen, skulle

dylika missbruk icke längre vara möjliga. En vinst därav vore också, att förbudet för arbete å sön- och helgdagar bleve gällande även för familjebagerierna. Med hänsyn till den obetydliga utsträckning, vari familjebagerierna enligt utredningen för närvarande faktiskt begagna sin frihet att börja morgonarbetet tidigare än de bagerier, som falla under lagen, synes det mig vidare med fog kunna sägas, att det icke skulle innebära någon förlust av betydighet för familjebagerierna, om deras undantagsställning avskaffades. Vid den i anledning av framställning från 1937 års riksdag verkställda utredningen hava även myndigheter och sammanslutningar förklarat sig i princip tillstyrka upphävandet av undantaget för familjebagerierna; en motsatt ställning intager endast kooperativa förbundet, som ansett en sådan åtgärd onödig, då övriga bagerier dock kunnat väl hävda sin ställning. Slutligen må tilläggas, att internationella arbetsorganisationen framhållit, att det icke lämpligen låter sig göra att från nattarbetsförbudet undantaga någon arbetande, ej ens arbetsgivaren själv. 1925 års internationella konvention har såsom enda undantag från lagens tillämpning medgivit tillverkning för hushållsbruk, vilken bedrives utan biträde av annan än medlem av hushållet. Sistnämnda ståndpunkt synes mig böra accepteras. Genom att bagerilagens innehåll anpassas efter denna ståndpunkt skapas likställighet för alla bagerier. Någon orättvisa begås således icke mot familjebagerierna. Vissa svårigheter kunna visserligen komma att föreligga beträffande kontrollen över lagens tillämpning, särskilt i fråga om arbetsställen, vilka äro förbundna med hemmen, men dylika svårigheter synas mig icke böra få förhindra en ur andra synpunkter erforderlig lagändring.

I förevarande sammanhang vill jag behandla de två förut omnämnda förslagen till mindre omfattande ändringar av lagen. Det är därutinnan först fråga om uteslutande av orden »till avsalu» i 1 § första stycket. Denna ändring erfordras för att ratifikation av konventionen skall kunna äga rum. Ett uteslutande av betingelsen »till avsalu» skulle väsentligen endast få den verkan, att ett antal offentliga institutioner, bland annat inom försvars- och sjukvårdsväsendet, och måhända också en del enskilda sådana, vilka tillverka bröd för kostnadsfri utspisning, skulle komma att inbegripas under lagen. Något bärande skäl att i fråga om förbuden mot natt- och söndagsarbete för brödtillverkning ställa dylika institutioners personal sämre än bageriernas arbetare synes mig icke föreligga. Dispens för tillgodoseende av tillfälliga behov av natt- och söndagsarbete kan medgivas enligt 4 §. Med hänsyn till det sålunda anförda tillstyrker jag, att orden »till avsalu» utgå ur 1 § första stycket.

Genom ändringar av 1 § på sätt i det föregående föreslagits skulle hindren för Sveriges ratificering av 1925 års konvention angående nattarbete i bagerier bliva undanröjda. Jag ämnar med hänsyn härtill föreslå, att riksdagens yttrande ånyo inhämtas beträffande nämnda konvention.

Den andra mindre omfattande ändringen avser införande i lagen av en ny paragraf. Genom uteslutande av orden »till avsalu» i 1 § kommer lagens tillämpning, såsom nyss berörts, att utsträckas till, bland annat,

en del militära etablissement och allmänna anstalter. I anledning härav torde ett stadgande vara erforderligt, vari föreskrives, att beträffande verksamhet, som bedrivs av staten eller kommun, vad i lagen är stadgat om arbetsgivare skall gälla arbetsföreståndaren. Detta stadgande, vartill motsvarighet återfinnes i 53 § första stycket arbetarskyddslagen, synes lämpligen kunna fogas till bagerilagen som en ny 9 §.

Av de ändringar i bagerilagen, som jag nu ämnar föreslå, återstår att behandla frågan om framflyttning av tiden för det ordinarie bageriarbetets början från klockan 5 till klockan 6 förmiddagen och därmed sammanhängande ändringar i 2 § under d) och f). Den av socialstyrelsen verkställda utredningen visar, att den möjlighet gällande lag erbjuder arbetsgivarna att få arbetet påbörjat så tidigt som klockan 5 förmiddagen i stor utsträckning icke utnyttjas. Socialstyrelsen, som framhållit, att ett stort antal, ehuru icke flertalet, bagerier och särskilt de större bland dem dock utnyttjade berörda möjlighet, har icke funnit skälen för framflyttning av den allmänna begynnelse tiden för bageriarbetet med en timme tillräckligt starka. Kommerskollegium och de hörda arbetsgivarorganisationerna hava även avstyrkt lagändring i nu förevarande hänseende. Det må härvid erinras om att 1925 års konvention icke uppställer fordran på att arbetet skall börja senare än klockan 5 förmiddagen. För egen del kan jag icke finna annat än att ett arbete, som börjar så tidigt som klockan 5 förmiddagen, i åtskilliga hänseenden innebär verkligt betydande olägenhet för arbetarna och jämväl synes kunna innefatta avsevärda hygieniska risker. Arbetarna måste ofta stiga upp en timme eller mera före arbetets början, de torde hava svårt att vid nämnda tidpunkt få en ordnad måltid och de synas merendels icke kunna använda spårvagnar och andra därmed jämförliga kommunikationsmedel för att komma till arbetsplatsen. För de arbetare, som skola verkställa uppeldning och deggörning med början redan klockan 3.30 förmiddagen, äro levnadsförhållandena ännu mera otillfredsställande. Såsom livsmedelsarbetareförbundet, vilket tillstyrkt nu ifrågavarande lagändring, anför, skulle den föreslagna framflyttningen av tiden för arbetets påbörjande icke — om undantaget för familjebagerierna borttoges — försvåra yrkesbageriernas ställning i konkurrensen med familjebagerierna. Att icke allmänhetens krav på färskt morgonbröd under alla förhållanden skall tillfredsställas, utan att detsamma enligt min mening bör få stå tillbaka för sociala krav av större vikt, har jag redan tidigare framhållit. Med hänsyn till det anförda har jag ansett mig böra föreslå, att i 1 § ändring vidtages jämväl därutinnan, att föreskrift meddelas, att bageriarbete i allmänhet icke får börja tidigare än klockan 6 förmiddagen å söckendagar. En lagändring av sådant innehåll möjliggör en förändring av den i 2 § under d) angivna tiden för uppeldning och deggörning till mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen. Vidare torde formella ändringar böra vidtagas beträffande de i 2 § under f) angivna tiderna på det sätt, att i där avsett fall uppeldning och deggörning skall få äga rum mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen samt annat arbete mellan klockan 3 och

klockan 6 förmiddagen. — Vad sålunda föreslagits rörande ändrade tider för bageriarbetets påbörjande utgör intet hinder för ratificering av 1925 års konvention.

Vad angår frågan om tiden för ikraftträdandet av de ifrågasatta lagändringarna må erinras, att kommerskollegium ansett upphävandet av nu stadgade undantag för familjebagerierna böra föranleda särskilda bestämmelser, gällande under en övergångstid av exempelvis tre år. Innehavare av nuvarande familjebageri skulle sålunda tillförsäkras rätt att erhålla eftergift från nattarbetsförbudet i 1 § i en större utsträckning än som enligt 4 § redan nu må mera tillfälligt lämnas. Enligt sistnämnda paragraf kan tillstånd till avvikelse från förbudsbestämmelserna i 1 §, utöver vad enligt 2 och 3 §§ är medgivet, meddelas dels av vederbörande yrkesinspektör, därest särskilt förhållande påkallar sådan avvikelse — tillstånd kan meddelas för samma arbetsställe högst tio gånger under ett och samma kalenderår och avse högst två dygn i sänder — och dels av yrkesinspektionens chefsmyndighet, om ytterligare eftergift är av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad. Med hänsyn till de möjligheter till avvikelser från vad i 1 § stadgas, som sålunda enligt gällande lag stå till buds, anser jag ej erforderligt att för familjebageriernas del införa särskilda övergångsbestämmelser till den nu föreslagna lagen. Dagen för dess ikraftträdande synes mig böra bestämmas till den 1 januari 1940.

Till sist har jag att angiva min ståndpunkt till den av Sveriges konditorförening gjorda framställningen om utsträckt tid för sådant sön- och helgdagsarbete, som i bageri- eller konditorirörelse utföres för tillverkning av varor, vid vilkas framställning jäst icke användes. Väl måste det anses vara av vikt, att produktionen av konditorivaror smidigt kan anpassas efter allmänhetens efterfrågan under sön- och helgdagar, men av större betydelse synes det mig vara, att de för utförande av ifrågavarande arbete sysselsattas ledighetstid icke över hövan inskränkes. Socialstyrelsen och livsmedelsarbetarförbundet hava påvisat, hurusom det av konditorföreningen ifrågasatta skiftarbetet skulle föranleda därtill, att möjligheterna för bageriarbetare att få hellediga sön- och helgdagar avsevärt skulle försämrats. Bageriarbetarna skulle bli upptagna det stora flertalet sön- och helgdagar, låt vara att arbetstiden varje dag icke skulle komma att överstiga tre timmar. En anordning i överensstämmelse med de förslag, som framlagts av riksförsäkringsanstalten och kooperativa förbundet, skulle visserligen göra var annan sön- och helgdag arbetsfri, men den skulle å andra sidan fördubbla arbetstiden å sådana sön- och helgdagar, då arbete utföres. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes mig skäl icke föreligga att vidtaga ändring av bagerilagen i anledning av konditorföreningens framställning.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ett inom socialdepartementet upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete*, av den lydelse bilaga (*Bilaga*

A) till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Förslag

till

L a g

**angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139)
om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.**

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 16 maj 1930 om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad såsom 9 §, av följande innehåll:

1 §.

Arbete för tillverkning av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å tillverkning för hushållsbruk, vilken bedrives utan biträde av annan än medlem av hushållet.

Om arbete — — — jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder — — — — —
— — — — — 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras — — — må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- och helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

9 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av staten eller kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Bilaga B.

Översättning.

Förslag till konvention angående nattarbete i bagerier.

Generalkonferensen av nationernas förbunds internationella arbetsorganisation,

vilken av styrelsen för internationella arbetsbyrån sammankallats till Genève och där samlats den 19 maj 1925 till sitt sjunde sammanträde samt beslutit antaga vissa förslag angående nattarbete i bagerier, vilken fråga innefattas i den fjärde punkten på dagordningen för sammanträdet,

ävensom beslutit, att dessa förslag skola taga form av ett förslag till internationell konvention,

antager efterföljande förslag till konvention att ratificeras av internationella arbetsorganisationens medlemmar jämlikt bestämmelserna i del XIII av fördraget i Versailles och motsvarande delar av de övriga fredsfördragen.

§ 1.

Med de undantag, som angivas i följande bestämmelser, skall det vara förbjudet att under natten tillverka bröd eller konditorivaror eller andra liknande av mjöl framställda produkter.

Förbudet äger tillämpning å arbete av alla personer, såväl arbetsgivare som arbetare, vilka taga del i den åsyftade tillverkningen; det omfattar dock icke tillverkning, som bedrivs av medlemmar i ett och samma hushåll för deras egen förbrukning.

Denna konvention äger icke tillämpning å tillverkning i stort av »biscuits» (torkat bröd). Varje medlem tillkommer att efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer bestämma, vilka produkter, som med hänsyn till denna konvention, skola innefattas under beteckningen »biscuits».

§ 2.

Vid tillämpningen av denna konvention avser beteckningen »natt» en tidrymd av minst sju på varandra följande timmar. Början och slut av denna tidrymd skola fastställas av vederbörande myndigheter i varje land efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer, och skall den samma i sig innefatta tiden mellan klockan 11 på aftonen och klockan 5 på morgonen; där därtill finnes skäl med hänsyn till klimatet eller årstiden eller där överenskommelse därom träffas mellan vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer, kan tiden mellan klockan 10 på aftonen och klockan 4 på morgonen träda i stället för tiden mellan klockan 11 på aftonen och klockan 5 på morgonen.

§ 3.

Efter samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer må vederbörande myndigheter i de olika länderna medgiva följande undantag från bestämmelserna i § 1:

a) fortvarande undantag, som erfordras för utförande av sådana förberedelse- eller avslutningsarbeten, vilka nödvändigtvis måste utföras utom den normala arbetstiden och vartill ej användes större antal arbetare än som är alldeles nödvändigt och ej heller arbetare under aderton år;

b) fortvarande undantag, som äro nödvändiga med hänsyn till de särskilda förhållanden, varunder bagerihanteringen bedrives i tropiska länder;

c) fortvarande undantag, som äro nödvändiga för tillämpningen av bestämmelserna om veckovila;

d) tillfälliga undantag, som äro nödvändiga för att sätta företagen i stånd att möta extraordinär arbetsökning eller »nationella» behov.

§ 4.

Undantag från bestämmelserna i § 1 må även göras, ifall olyckshändelse inträffat eller hotar att inträffa eller brådskanie arbete behöver utföras i avseende å maskiner eller anläggning eller i fall av force majeure, men allenast i den mån så är nödvändigt för att undvika allvarlig rubbning av företagens normala drift.

§ 5.

Varje medlem, som ratificerar denna konvention, skall vidtaga lämpliga åtgärder för att säkerställa den allmänna och effektiva tillämpningen av det i § 1 stadgade förbudet och skall därvid, i överensstämmelse med den av internationella arbetskonferensen å dess femte sammanträde (1923) antagna rekommendationen, samverka med arbetsgivare och arbetare samt deras respektive organisationer.

§ 6.

Bestämmelserna i denna konvention skola ej träda i kraft förrän den 1 januari 1927.

§ 7.

De officiella ratifikationerna av denna konvention skola, i enlighet med bestämmelserna i del XIII av fördraget i Versailles och motsvarande delar av de övriga fredsfördragen, delgivas nationernas förbunds generalsekreterare och av honom inregistreras.

§ 8.

Denna konvention träder i kraft, så snart ratifikationerna för två medlemmar av internationella arbetsorganisationen inregistrerats av generalsekreteraren.

Den är bindande allenast för de medlemmar, vilkas ratifikationer inregistrerats hos sekretariatet.

Därefter träder denna konvention i kraft för varje medlem den dag, då dess ratifikation inregistrerats hos sekretariatet.

§ 9.

Så snart ratifikationerna för två medlemmar av internationella arbetsorganisationen inregistrerats hos sekretariatet, skall nationernas förbunds generalsekreterare därom notificera alla medlemmarna av internationella arbetsorganisationen. Han skall likaledes notificera dem inregistreringen av ratifikationer, som senare delgivits honom av andra medlemmar av organisationen.

§ 10.

Varje medlem av internationella arbetsorganisationen, som ratificerar denna konvention, förbinder sig att, i enlighet med bestämmelserna i § 421 av fördraget i Versailles och motsvarande paragrafer av de övriga fredsfördragen, tillämpa denna konvention på sina kolonier, besittningar och protektorat.

§ 11.

Varje medlem, som ratificerat denna konvention, kan, sedan tio år flutit från den tidpunkt, då konventionen först trädde i kraft, uppsäga densamma genom skrivelse, som delgives nationernas förbunds generalsekreterare för inregistrering. Uppsägningen träder icke i kraft förrän ett år, efter det den inregistrerats hos sekretariatet.

§ 12.

Internationella arbetsbyråns styrelse åligger att minst en gång vart tionde år förelägga generalkonferensen en redogörelse för denna konventions tillämpning och taga i övervägande, huruvida det finnes anledning att på konferensens dagordning upptaga frågan om konventionens revision eller modifierande.

§ 13.

De franska och engelska texterna till denna konvention skola båda äga vitsord.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd
den 3 mars 1939.*

Närvarande:

justitierådet EKLUND,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden LAWSKI,
VON STEYERN.

Enligt lagrådet den 1 mars 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 17 februari 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet Sven Björkholm.

Lagrådet, som ansåg sig icke äga anledning att ingå i sakligt bedömande av de till stöd för lagändringarna åberopade skälen, fann förslaget ej föranleda annan erinran än att i förevarande sammanhang borde *dels* i 6 § omförmälda lag vidtagas sådan ändring som betingas av 1938 års lagstiftning om sammanträffande av brott, därvid tillika torde beaktas vad lagrådet anført vid granskningen av 14 § i förslaget till arbetstidslag för detaljhandeln, *dels ock* åt bötesbestämmelserna i 6—8 §§ givas ett innehåll, som ansluter sig till vad numera finnes stadgat om dagsböter och verkställighet av bötesstraff.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 10 mars 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för justitiedepartementet lagrådets den 3 i denna månad avgivna utlåtande över det den 17 sistlidne februari till lagrådet remitterade förslaget till *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden:

Ändringar hava synts mig böra vidtagas i lagens 6—8 §§ i enlighet med vad lagrådet anført. Härjämte hava redaktionella jämkningar företagits i ingressen till lagförslaget samt i 1 §, varest ordet »hushållsbruk» utbytt mot »eget hushåll».

Såsom jag förut framhållit, skulle ett genomförande av de lagändringar, som det föreliggande förslaget innehåller, möjliggöra för Sverige att ratificera det å internationella arbetsorganisationens konferens år 1925 antagna förslaget till konvention angående nattarbete i bagerier.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition

dels, jämlikt § 87 regeringsformen, förelägga riksdagen till antagande det i enlighet med vad förut anförts jämkade förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 16 maj 1930 (nr 139) om vissa inskränkningar beträffande tiden för förläggande av bageri- och konditoriarbete,

dels ock inhämta riksdagens yttrande över förslaget till konvention angående nattarbete i bagerier (se Bilaga B till statsrådsprotokollet över socialärenden för den 17 februari 1939).

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Anders Lundstedt.
